

The position of adjectival and descriptive groups in four articles on prosody system based on Halliday's category theory and measure Couplets

Vahid Mobarak¹

Abstract

The Majma' al-Nawader or Chahar Magale, written in prose in 551 H. for the king of Ghoriiye Bamiyya (Al-Shansab-Ali Ghor, Jahansuz), is about the need for kings to have four classes (scribes, poets, astronomers and physicians) to establish their rule. It consists of an introduction and four chapters, each of which has 10 and sometimes 12 stories. The four-article structured prose is intermediate between the mursal and technical prose. The descriptive study of the structures of words, compounds, sentences and how the adverbs and adjectives used in the syntactic structure of speech, along with the stems of verbs (nominal part with compound verb) of the four-article is a linguistic study and helps in understanding the course of language development. The findings of this descriptive-analytical research based on the theory of category and Halliday's measure show that the use of structures such as co-ordinate adverbial and adverbial words and sentences, and Arabic verb stems with high frequency, have paved the way for the expansion of sentences and changes in the structure of sentences and speech. In addition, the use of Arabic sources, subject nouns, object nouns, and a large number of similar adjectives, with the high frequency of the use of two verbs of speech and hearing, as well as the abundance of compound sentences that are inconsistent with simple sentences, has led to the emergence of extended sentences and the introduction of infinitives. Necessary verbs have been used less than transitive verbs, and the use of the verbs, "hast", "ast", "bud", "bovad", "gasht", "gardid" and "aamad" is more frequent than other necessary verbs that are aware of the educational content and educational aspect of the text. These changes have been made to highlight the text in terms of language, thought, and literature, and as a result, a change in style.

Keywords: Persian grammar, Chahar Magale, syntactic structure, role of adverb and adjective, co-ordinate structures, extended sentence

Extended Abstract

1. Introduction

The syntactic structure of the Persian language and its sentences and the morphological structure of compounds and compound words with the use of

1. Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermanshah, Iran (Vahid_mobarak@yahoo.com)

nouns (both active and passive) and infinitives and adjectives similar to Arabic led to the expansion of the vocabulary field and the empowerment of writers and editors in writing sources and texts. In the meantime, adverbial and descriptive groups in the Persian language were used frequently to explain the text and its atmosphere as much as possible, and with this change, simple and short sentences of the mural style were transformed into long and compound sentences, and simple sentences prevailed in terms of frequency.

The derivational structure of the Arabic language allowed Iranian scholars who studied the Arabic language for various educational, religious, governmental requirements, etc. reasons to use various structures of Arabic words in the Persian language.

This was a borrowing that added to the richness of the Persian language, which seemed not to be far removed from the weaknesses of the Pahlavi language. This was a borrowing that added to the richness of the Persian language, which seemed not to be far removed from the weaknesses of the Pahlavi language.

It is believed that in these lexical borrowings, Arabic adjectives and derivations, which have a greater lexical meaning than other words due to the nature of the word, were more welcomed than other categories of the Arabic language. And since changing the grammatical class of these Arabic words (derivatives and adjectives) in Persian sometimes did not require changing the word structure or using special signs and movements, they were easily used in different classes of words, from prepositions and adjectives, verb bases, nouns, and noun pronouns, and became Iranian.

The writing of books such as the *Siasat-Nameh*, *Siral-ul-Mulk*, and *Khodaynameh*, which included the way kings acted in situations and issues that arose for them, in addition to sociological and psychological information, also had an educational purpose and educational aspect for past kings who often came to power by force of the sword and perhaps rose from slavery to the rank of Vashaqi and Hajibi, and then to the rank of Emir and Sepahsalra.

Such was the case of Sabokatkin Ghaznavi, who, by removing his Samanid patron, ruled over a part of his territory. The Seljuks were in a similar situation to the Ghaznavids. One of the kings of the Ghoriiya (Al-Shansab) who were able to rule Herat, Ghazni, Bamyan and Takharistan from 543 to 612 AH, after dominating the Ghaznavids, was Husam al-Din Abul-Hasan Ali Ghorii, for whom Nizami Aruzi wrote the Four Articles. And, looking at himself and his abilities, he saw the necessity of the existence of four classes of scholars and scholars as necessary and essential for the Ghorii king and other kings and their courts: scribes, poets, astronomers and physicians.

2. Theoretical framework

One of the rules based on the theory of structural linguistics is the description of the grammatical structure of the Persian language, which is written based on

Halliday's category and measure theory. In this theory, the category is a defining and includes four parts: unit, structure, class, and system, and the measure shows the aspects of appearance, analysis, and levels. Perhaps it can be said with tolerance that the category pays more attention to the morphological aspect of the language, and the measure deals with the syntactic aspect of the language.

The determination of the sentence, clause, group, word, and vocable is done in the units section. The way a word is placed in a sentence or the determination of the association relationship between words and groups is examined in the section on determining the structure and construction. The determination of the type of noun, adjective, adverb, verb, and prepositional groups is examined in the category classes section. Finally, the division of the components within the group into smaller components and the determination of structures that can no longer be divided into smaller units are studied and examined in the category systems section. In fact, categories are the infrastructures of sentences and, since they are structured, they can be divided into smaller components. In the scale section of this theory, how grammatical rules are transformed into sentences and the rules of syntactic construction are examined. In the analysis section of the theory, the multi-part nature of sentences and the presence or absence of a verb group are examined. In the hierarchy branch, clauses (coherence and incoherence), groups and the part of a group of words are determined. Categories deal with the vertical and optional axis, and scale deals with the horizontal and chain axis of sentences and language. This theory has a structuralist perspective and avoids semanticism as much as possible. (Quoted in meaning and abbreviated: Batani, 2007: 35-73)

It should be added that Halliday (2014: 87) then, in his grammatical role-oriented view, which has a considerable semantic orientation, pays special attention to the context of the situation that expresses the context of speech and studies the components of the semantic system of language in logical and empirical relations, intertextual relations and interpersonal relations. This view, along with the meta-syntactic functions of speech and the goals and functions of the sentence and language, studies beyond the sentence and reveals the common context and mentalities between the speaker and the listener (writer and reader) that determine discourse and facilitate communication. Agha Golzadeh (2015:88) also believes that "role-oriented views of language are semantic and believe that language has a functional and instrumental role in society and the social system and is a tool for meeting needs and communication, etc., and in general, in this view, the text finds its meaning in the functional context." The study of adverbs and adjectives of a work is related to the category section in terms of structure and to the quantity section in terms of chain connection.

3. Methodology and Research Question

This descriptive-structuralist essay, using an inductive and selective method and based on Halliday's category and measure theory, has selected, examined and analyzed the stories of chapters four and five of the four articles of the

Samarqandi Prose System with the only story mentioned in the introduction of the work, syntactically, structurally and grammatically. The reason why the introductions of the chapters were not analyzed is that they did not express the entirety of the text and its syntactic structure; however, the stories more or less include the general characteristics of the book, with the difference that Arabic words have less lexical and semantic complexity and scientific terms than the introductions of the chapters. This essay is an answer to the question of how the restrictive and descriptive groups and clauses are used in the syntactic structure of the four articles?

4. Results & Discussion

The findings show that the use of structures such as co-ordinate adverbial and descriptive words and sentences, and high-frequency Arabic verb stems, have paved the way for the expansion of sentences and changes in sentence structure, vocabulary, and style of speech.

5. Conclusions & Suggestions

The four articles, which have received less attention from a linguistic point of view, have a dual prose. This essay, by describing the construction of the adverbs and adjectives of the four articles, has provided the basis for historical and evolutionary studies of language. Most likely, in the era of the prosody system, it was not possible to change the style and highlight the text by using imagery or changing the use of verbs and letters as much as adverbs and adjectives. Therefore, the author has made his individual style different from the simple and direct style in terms of thought by showing himself as wise, and in terms of language by increasing the frequency of adverbs and adjectives, by borrowing from Arabic words, expressing details, and constructing extensive and complex sentences, and in terms of literary space by creating atmosphere. On the other hand, although the author does not speak of his discourse of awareness and influence, signs of the author's instillation of wisdom and the educational nature of the text can be detected by expressing details and in its simplicity and fluency (for the audience). The use of adverbs and adjectives in dependent clauses of compound sentences is more than the use of infinitives, and there are more adverbs of time than other adverbs, and adverbs of adjectives occupy a large part of compound sentences. The use of transitive verbs with an Arabic verb base is much greater than that of imperative verbs, and the verbs of "to hear" and "to hear" are used much more frequently and are used frequently in the construction of compound sentences. The presence of linking verbs ("ast", "hast", "bud", "bovad", "gasht", "gardid", "amad" and "shod" ...etc.) is more frequent than other verbs, which, by constructing their three news parts, require the use of more descriptive groups and reveal the news content and educational aspect of having four articles. Arabic loanwords are mostly of the

type of adjectives, subject nouns, object nouns, and adverbs, which are often used as adverbs.

Select Bibliography

- Azarnoosh, Azartash. Adverbs in Arabic Grammar, *Articles and Reviews*, 1988, 45 and 46, 21-42.
- Aghagolzadeh, Ferdows. *Critical Discourse Analysis*, Tehran: Elmi, 2015.
- Batani, Mohammad Reza. *Description of the Grammatical Structure of the Persian Language*, 19th edition, Tehran: Amirkabir, 2007.
- Chomsky, Noam. *Language and Mind*, 4th edition, Tehran: Hermes, 2009.
- Farshidvard, Khosrow. *Detailed Grammar Today*, Tehran: Sokhan, 2003.
- Farshidvard, Khosrow. *Discourses on Persian Grammar*, Tehran: Amir Kabir, 1996.
- Gholam al-Zadeh, Khosrow. *The Construction of the Persian Language*, Tehran: Revival of the Book, 2011.
- Halliday, Maikel and Hasan, Roqaiya. *Language, Context and Text*, Translated by Mojtaba Monshizadeh and Tahereh Ishani. Tehran: Elmi, 2014.
- Hartman, H. Linguistics, in *Collection of Articles: Linguistics and Literature*, Translated by Kouros Safavi, Tehran: Hermes, 2007.
- Martine, André. *Fundamentals of General Linguistics, Translator*, translated into Persian by Hormoz Milanian, second edition, Tehran: Hermes, 2008.
- Meshkateddini, Mehdi. *Persian Grammar, Vocabulary and Structural Connections*, Tehran: Samt, 1999.
- Mobarak, Vahid; Lak, Maryam. The Position of the Adverb and Its Frequency in Amir Arsalan Rumi, *Grammatical and Rhetorical Research*, 2022, 12(21), 261-290.
- Nizami Aruzi Samarqandi, Nizam al-Din Ahmad ibn Omar. *Chahar Magale, Majm al-Nawadir*, Tehran: Jami, 2003.
- Vahidian Kamyar, Taghi; Omrani, Gholamreza. (2006). *Persian Grammar (1)*, 8th edition, Tehran: Samt, 2006.

How to cite:

Mobarak V. The position of adjectival and descriptive groups in four articles on prosody system based on Halliday's category theory and measure Couplets. *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani*. 2026; 2(20): 227-247. DOI:10.22124/plid.2026.32723.1743

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Language and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۲۶
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۲۶
صفحات: ۲۴۷-۲۲۷

جایگاه گروه های قیدی و وصفی در چهارمقاله نظامی عروضی براساس نظریه مقوله و میزان هلیدی

وحید مبارک^۱

چکیده

مجمع النوادر یا چهارمقاله که به نثر و در سال ۵۵۱ برای پادشاه غوریه بامیه نوشته شده است درمورد نیاز پادشاهان به داشتن چهار طبقه (دبیران، شاعران، منجمان و طبیبان) برای استوارکردن فرمانروایی است با یک مقدمه و چهار باب که هرکدام ۱۰ و گاه ۱۲ قصه دارند. نثر ساختمان چهارمقاله، بینابین نثر مرسل و فنی است. مطالعه توصیفی ساخت های واژگان، ترکیب ها، جمله ها و چگونگی کاربست قیده ها و صفت ها در ساخت نحوی کلام، همراه پایه فعل ها (جزء اسمی همراه فعل مرکب) در چهارمقاله، مطالعه ای زبان شناختی است و در شناخت سیر تحول زبان یاریگر است. یافته های این پژوهش براساس نظریه مقوله و میزان هلیدی نشان می دهد که کاربست سازه هایی همچون واژگان و جمله های قیدی و وصفی هم پایه، و پایه های فعلی عربی با بسامد بالا، زمینه ساز گسترده شدن جمله ها و تغییر ساخت جمله ها و کلام گشته اند. به علاوه به کارگیری مصادر، اسم فاعل ها و اسم مفعول ها و صفت مشبه های فراوان عربی، با بسامد بالای دو فعل گفت و شنید و نیز فراوانی جمله های مرکب ناهمپایه نسبت به جمله های ساده، سبب بروز جمله های بسط داده شده و ورود به اطناب شده است. فعل های لازم کمتر از فعل های متعدی به کاربرده شده اند و کاربست فعل های است، هست، بود، بُود، گشت، گردید و آمد، بیشتر از دیگر افعال لازم است که خبر از محتوای تعلیمی و جنبه آموزشی متن دارند. این تغییرات برای برجسته سازی متن از نظر زبانی، فکری و ادبی و در نتیجه تغییر سبک بوده است.

واژگان کلیدی: دستور زبان فارسی، چهارمقاله، ساخت نحوی، نقش قید و صفت، ساخت های همپایه، جمله گسترده.

۱- مقدمه

فراهم آمدن زمینه‌های علمی و ادبی و گسترش یافتن زبان فارسی به فراتر از محدوده تعالیم دینی و اخلاقی در چند قرن اول هجری و نفوذ زبان عربی که زبان علمی، دینی و رسمی دربار خلفا تلقی می‌شد به شدت بر تمام عرصه‌های آموزشی و فکری ایرانیان اثر گذاشت که کمترین نمودش تغییر سبک گفتار و نوشتار بود. ساخت نحوی زبان فارسی و جمله‌های آن و ساخت صرفی ترکیب‌ها و کلمات مرکب با کاربرست اسم‌ها (ی فاعل و مفعول) و مصدرها و صفت‌های مشبیه عربی سبب گسترش میدان واژگان و توانمند شدن نویسندگان و دبیران در تحریر منشآت و متن‌ها گردید و «نشانه‌ای در سبک فردی شد» (وحید عرب، ذاکری، ۱۳۹۹: ۸۱-۹۵). در این میان، گروه‌های قیدی و وصفی در زبان فارسی، برای تبیین هرچه بیشتر متن و فضای آن، به فراوانی به کار برده شدند و با این تغییر، جمله‌های ساده و کوتاه سبک مرسل به جمله‌های بلند و طولانی و مرکب بدل شد و از نظر بسامدی بر جمله‌های ساده غلبه یافت. ساخت اشتقاقی زبان عربی به دانش‌آموختگان ایرانی که به دلایل مختلف آموزشی، دینی، الزامات حکومتی و... زبان عربی را می‌آموختند این امکان را می‌داد که به‌خاطر تحصیل منظم و مستقل صرف و نحو عربی و جنبه تقدسی و توانمندی این زبان، ساخت‌های مختلف واژگان عربی را در زبان فارسی به کار گیرند، هرچند که این به‌کارگیری با تغییر گروه و طبقه کلمات و گاهی تغییر معنای واژگان یا شکل نوشتاری آنها انجام می‌گرفت؛ ولی در هر صورت استقراضی بود که بر غنای زبان فارسی که به نظر می‌رسید از ضعف‌های زبان پهلوی چندان فاصله‌ای نگرفته‌است، می‌افزود. دریافت معنا با این شکل گفتار و نوشتار، در نزد این گروه، اغلب به تعویق نمی‌افتاد و نویسندگان به دلیل برخورداری از امکانات دو زبان فارسی و عربی و در آمیختن آنها با یکدیگر، و گسترش دایره و فهرست واژگانی، جمله‌های دعایی، تلمیحات و اشارات، راحت‌تر از زمان‌های دیگر می‌توانست از عهده مضایق کلام و دشواری‌های بیان برآید. گمان می‌رود که در این استقراض‌های واژگانی، از صفات و مصادر عربی که به واسطه ذات کلمه، معنای قاموسی بیشتری نسبت به دیگر واژگان دارند، بیشتر از مقولات دیگر زبان عربی استقبال شد و چون تغییر طبقه دستوری این واژگان عربی (مصدرها و صفات) در زبان فارسی، گاهی نیازمند تغییر ساخت واژه یا به‌کاربردن علامت و حرکت ویژه‌ای نبود (برای مثال باید گفت که واژه «تا» اگر شبه‌جمله، حرف اضافه یا حرف ربط باشد هیچ تغییر ساختی نمی‌دهد یا واژه «گفت» در معنای مصدری و معنای فعلی هیچ تغییر صوری ندارد) به‌راحتی

در طبقات مختلف واژگان، از قید و صفت و پایه فعل و اسم و جانشین اسم به کار گرفته شدند و ایرانی گشتند و پیداست که نویسنده فارسی «به این امکان گسترده که دست وی را در بیان وجوه و جنبه‌های مختلف وقایع و اتفاقات و شرح زوایای پیدا و پنهان داستان و متن یاری می‌کرد، چه مایه علاقه‌مند و مایل بود» (شکری و همکاران، ۱۳۹۸: ۷۷) و دچار تردید و دودلی نمی‌شد و نگران دریافت مخاطبش هم نبود چرا که اندک مخاطب باسواد، با وی همراه بود و اگر توان لازم را نداشت، پنهان ماندن گوشه‌ای از معنای متن، مشکلی برای وی پیش نمی‌آورد.

نوشته شدن کتاب‌هایی چون *سیاست‌نامه* و *سیرالملوک* و *حد/ینامه‌ها* که دربرگیرنده شیوه عملکرد شاهان در موقعیت‌ها و مسایل پیش آمده برایشان بوده است، علاوه بر اطلاعات جامعه‌شناختی، روانشناختی و... دارای مقصود تعلیمی و جنبه آموزشی برای پادشاهان گذشته نیز بودند که اغلب با زور شمشیر به قدرت می‌رسیدند و چه بسا که از بردگی به وشاقی و حاجبی و سپس امیری و سپهسالاری دست می‌یافتند. سبکتکین غزنوی چنین بود و با کنارزدن ولی نعمت سامانی خود بر بخشی از سرزمین او حکومت کرد. سلجوقیان هم حالتی مشابه با غزنویان داشتند. یکی از ملوک غوریه (آل شنسب) که با تسلط بر غزنویان توانستند از ۵۴۳ تا ۶۱۲ ق. بر هرات و غزنین و بامیان و تخارستان حکومت کنند، حسام‌الدین ابوالحسن علی غوری بود که نظامی عروضی، چهارمقاله را برای وی نوشته است. وی خود را «از نسل ضحاک می‌دانسته» (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۸) و ناآگاهی و سلطه زورمندانه امثال او و خاندانش بر سرزمین‌های تحت امر پادشاهی‌شان سبب می‌شده است که نیازمند کتاب‌ها و منابعی باشند که سیرت و روش پادشاهان و پادشاهی را بدیشان بیاموزد. چهارمقاله همچون *سیاست‌نامه* خواجه نظام‌الملک، بخشی از این وظیفه را عهده‌دار است و گمان می‌رود که نویسنده با نیم-نگاهی به خود و توانمندی‌هایش، ضرورت وجود چهار طبقه از دانشمندان و دانش‌آموختگان را، برای پادشاه غوری و دیگر پادشاهان و دربارهای آنان، لازم و ضروری می‌دیده است: دبیران، شاعران، منجمان و طبیبان.

این پادشاهان و امرا به ناچار خود را چون شاهان می‌دیدند و علاقه‌مندی آنان به شبیه‌ساختن خود به شاهان اسطوره‌ای و تاریخی، در کنار ناآگاهی ایشان از زیر و بم امور سلطنت و مردم‌داری و سیاست مُدُن، آنها را نیازمند به داشتن و خواندن آثاری می‌کرده است که بخشی از عملکرد شاهان گذشته را و شیوه سیاست و روش حکومت آنان را بر ایشان بنمایاند. چهارمقاله با همین رویکرد و نیز برای حفظ نام آن امیر غوری نوشته شده است و

اغلب دربرگیرنده داستان‌هایی با حواشی کم و زیاد از اتفاقاتی است که بر دبیرانی چون اسکافی، و شاعرانی چون فردوسی و فرخی و منجمانی چون خیام و طیبانی چون بوعلی سینا و ... رفته بوده است و پاسخی است به پرسشی مقدر که چرا باید شاهان و امیران نیازمند حضور دبیر، شاعر، منجم و طبیب در دربارشان باشند؟

ساخت کلی این کتاب منشور، مبتنی بر تفهیم مطلب با آوردن نمونه و مثال و تمثیل است و دوگانگی و تفاوت سبک و شیوه نگارش فنی در مقدمه کتاب و مقدمه باب‌های کتاب با نشر ساده حکایت‌های مندرج در هر باب که برای تبیین مطلب سرفصل و ارجاع به مقدمه آمده‌اند خبر از مخاطب نه چندان عالم و احتمالاً زودرنج می‌دهد. در ساخت نحوی جمله‌ها، غلبه با جمله‌های ساده (دو، سه و چهار جزئی) نیست بلکه با جمله‌هایی (اغلب با فعل لازم) است که با آوردن قید، صفت و متمم‌های گوناگون و ساخت‌های همپایه با آنها، از سادگی به جانب گسترده شدن حرکت کرده‌اند. جمله‌های مرکب هم که دارای بندهای وابسته (پیرو) هستند بر متن غلبه دارند. شاید یکی از دلایل استفاده از جمله‌های مرکب ایجاد انسجام در متن باشد چراکه می‌توان به کمک ارتباط دستوری و وابستگی نحوی، جمله‌ها و معنا را به هم پیوند داد و آن را یکپارچه کرد. پیوستگی پاراگراف‌ها (بندها) را هم می‌توان با کاربرد ضمائر و تکرار نام‌ها و اشاره به عناصر پیش گفته و فعل‌هایی که رخ داده‌اند انجام داد. باید گفت که نویسنده چهارمقاله این موارد را در اثر خود رعایت کرده و متنی منسجم را با قصه‌هایی که در پیام اصلی (که نیاز پادشاه به این چهار طبقه است) با هم پیوستگی دارند، نوشته و مقدر ساخته است.

این جستار توصیفی - ساختارگرا با روش استقرایی و انتخابی و بر مبنای نظریه مقوله و میزان هلیدی، داستان‌های چهار و پنج باب‌های چهارمقاله نظامی عروضی سمرقندی را با تنها حکایت ذکر شده در مقدمه اثر، انتخاب و بررسی و تحلیل نحوی و ساختارگرایانه و دستوری کرده است. دلیل اینکه مقدمات فصول تجزیه و تحلیل نشدند این است که بیانگر کلیت متن و ساختار نحوی آن نبودند؛ اما قصه‌ها کمابیش دربرگیرنده ویژگی‌های کلی کتاب هستند با این تفاوت که لغات عربی، تعقید لفظی و معنایی و اصطلاحات علمی کمتری نسبت به مقدمات باب‌ها دارند. این جستار پاسخی است به این پرسش که گروه‌ها و بندهای قیدی و وصفی در ساختار نحوی چهارمقاله چگونه به کار رفته‌اند؟ (در این جستار به جای نظامی عروضی سمرقندی از ن.ع.س استفاده شده است).

۲- پیشینه تحقیق

برخی از پژوهش‌های مربوط با این جستار عبارت‌اند از: غلامعلی‌زاده (۱۳۹۰) که گروه وصفی را متمم نهاد/مسمند و متمم مفعول و وابسته پسین گروه اسمی دانسته و گروه قیدی را دارای نقش قیدی گرفته که می‌تواند متشکل از قید مقدار+ قید (هسته گروه+گروه حرف اضافه‌دار) باشد. مشکوه‌الدینی (۱۳۸۸) گروه‌های قیدی و وصفی را وابسته به اسم و صفت و بیانگر ویژگی یا حالت و عمل دستوری تقریباً مشابهی دانسته‌است. مارتینه (۱۳۸۷) که ساختارگراست زبان‌شناسی را مطالعه علمی زبان بشری می‌داند که با پرهیز از تجویز به توصیف و مشاهده بی‌طرفانه زبان می‌پردازد. چامسکی (۱۳۸۷) بخشی از هدف مطالعه زبان‌شناختی را کشف دستور توانش زبانی و رابطه میان آواها و معناهای قابل قبول می‌داند. باطنی (۱۳۸۶) هلیدی را واضع نظریه مقوله و میزان (از نظریه‌های عمومی زبان) دانسته‌است. و هارتمن (۱۳۸۶) چارچوب مطالعه زبان‌شناسی را توصیف ساخت‌واژه‌ها یا واحدهای کوچک زبانی یعنی تکواژها و و جملات هر زبان در مقطع زمانی خاص می‌داند و آن را وظیفه دستور زبان تلقی می‌کند. وحیدیان کامیار و عمرانی (۱۳۸۵) مطالعه توصیفی از زبان معیار را علمی و زبان‌شناسانه دانسته‌اند و دستور زبان را زیرشاخه زبان‌شناسی معرفی کرده‌اند که برای شناخت زبان آن را به عناصر کوچک‌تر تقسیم می‌کند. فرشیدورد (۱۳۸۲) در این اثر که نسبت به کتاب دستور امروزش، زبان‌شناسانه‌تر است، دستور زبان را زیرشاخه زبان‌شناسی دانسته و معتقد است که بیشتر صفت‌ها به شکل قید ظاهر می‌شوند و قیدها به جز اسم و جانشین اسم، دیگر مقولات زبان فارسی را مقید می‌کنند. فرشیدورد (۱۳۷۵) به بررسی قید در تاریخ بیهقی پرداخته و از پیشینه قید در زبان‌های اوستایی و پهلوی سخن گفته‌است. احمد سلطانی (۱۳۷۸) به نقل از چامسکی، روساخت جمله را صورت نهایی بازگوشده می‌داند. باقری (۱۳۶۷) زبان‌شناسی توصیفی یا ایستا را مطالعه و تحقیق درباره یک زبان در مقطع زمانی معین و یافتن قواعد آن دانسته‌است. در این جستار مطالعه توصیفی یاریگر مطالعات تاریخی زبان تصور شده‌است. تحقیقی مشابه با عنوان مقاله حاضر دیده نشد.

۳- چارچوب نظری

زبان‌شناسی، مطالعه و بررسی علمی زبان و طبقه‌بندی و تقسیم آن به واحدهای ساختمند کوچک‌تر است که خود آن واحدهای کوچک‌تر نیز می‌توانند ساختمند باشند. دستور نیز به مطالعه زبان می‌پردازد و از همین روی مطالعه‌ای زبان‌شناسانه به حساب می‌آید؛ اما دستور

سنتی به دلیل تجویزی بودن، مبنا قراردادن معنا، نادیده گرفتن استقلال مطالعات در مورد خانواده‌های زبانی و درآمیختگی با علم معانی، تأثر از زبان عربی و... توان توصیف کارآمد و واقعی زبان فارسی را ندارد. یکی از دستورهایی که مبتنی بر نظریه زبان‌شناسی ساختارگراست توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی است که بر مبنای نظریه مقوله و میزان هلیدی نوشته شده است. در این نظریه، مقوله مشخص‌کننده و دربرگیرنده چهار بخش واحد، ساخت، طبقه و دستگاه است و میزان جنبه‌های نمود، تحلیل و مراتب را نشان می‌دهد. شاید با تسامح بتوان گفت که مقوله بیشتر به جنبه صرفی زبان توجه دارد و میزان به جنبه نحوی زبان می‌پردازد. مشخص کردن جمله، بند، گروه و کلمه و واژگ در بخش واحدها انجام می‌گیرد. نحوه قرار گرفتن کلمه در جمله یا مشخص کردن رابطه همنشینی کلمات و گروه‌ها در قسمت تعیین ساخت و ساختمان بررسی می‌شود. تعیین نوع گروه‌های اسمی، وصفی، قیدی، فعلی و حرف اضافه‌دار در بخش طبقات مقوله‌ها بررسی می‌شود. در نهایت تقسیم اجزای درون گروه به اجزای کوچک‌تر و تعیین سازه‌هایی که دیگر قابل تقسیم به واحدهای کوچک‌تر نباشد در بخش دستگاه‌های مقوله مطالعه و بررسی می‌شود. درواقع مقوله‌ها زیرساخت‌های جمله هستند و خودشان نیز چون ساختمانند هستند می‌توانند به اجزای کوچک‌تر تقسیم شوند.

در بخش میزان از این نظریه، چگونگی تبدیل قواعد دستوری به جمله و قوانین ساخت نحوی بررسی می‌شوند. در بخش تحلیل از نظریه، چندجزئی بودن جملات و داشتن یا نداشتن گروه فعلی بررسی می‌گردد. در شاخه مراتب، بندها _همپایگی و ناهمپایگی، گروه‌ها و جزئی از گروه بودن کلمات مشخص می‌شوند. مقوله‌ها به محور عمودی و اختیاری و میزان به محور افقی و زنجیره‌ای جمله و زبان می‌پردازند. این نظریه نگاهی ساختارگرا دارد و از معناگرایی تا حد ممکن خودداری می‌کند (نقل به معنا و با اختصار: باطنی، ۱۳۸۶: ۳۵-۷۳).

باید افزود که هلیدی (۱۳۹۳: ۸۷) سپس در نگاه نقش‌گرای دستوری خودش که معناگرایی قابل ملاحظه‌ای دارد به بافت موقعیتی که بیان‌کننده زمینه سخن است توجه ویژه دارد و مؤلفه‌های نظام معنایی زبان را در روابط منطقی و تجربی، روابط بینامتنی و روابط بینافردی مطالعه می‌کند. این دید در کنار کارکردهای فرازنجیره‌ای گفتار و اهداف و کارکردهای جمله و زبان، به مطالعه فراتر از جمله می‌پردازد و از زمینه و ذهنیات مشترک میان گوینده و شنونده (نویسنده و خواننده) که سبب تعیین گفتمان و تسهیل ارتباط می‌گردند، پرده برمی‌دارد. آفاگل‌زاده (۱۳۹۴: ۸۸) نیز بر آن است که «دیدگاه‌های نقش‌گرای زبان، معناگرا هستند و براین

باورند که زبان نقشی کارکردی و ابزاری در جامعه و نظام اجتماعی دارد و ابزاری برای رفع نیاز و ارتباط و... است و به‌طور کلی، در این دیدگاه، متن در بافت کاربردی مفهوم خود را می‌یابد». مطالعه قیده‌ها و صفت‌ها یک اثر از نظر ساخت به بخش مقوله و از نظر ارتباط زنجیره‌ای به بخش میزان مربوط می‌شود.

۴- بحث

نظامی عروضی چون دیگر سیاست‌نامه‌نویسان، به تعلیم و آموزش امیر غوری‌اش پرداخته‌است و برای پنددادن و تعلیم او از شیوه تمثیل و بیان داستان بهره‌گرفته و به همین خاطر نثر او در حکایت بسیار روان‌تر، زیباتر و دلنشین‌تر از مقدمات باب‌هاست. هرچند که تعداد افعال لازم و جمله‌های ساده و کلیشه‌ای (دوجزئی، سه‌جزئی و چهارجزئی-فاعل+فعل/ فاعل+ مفعول+ فعل/ فاعل+ مفعول+ متمم+ فعل) در عبارات وی کم نیست ولی غلبه با جملات مرکب است که بندهای پیرو و وابسته‌ای دارند که تأویل می‌شوند و نقشی از جمله یا بند هسته را به عهده می‌گیرند. به عبارت دیگر بندهای وابسته‌ها ارتباط نحوی با بند هسته دارند. چون به‌طور کلی جنبه تعلیمی در این اثر بر دیگر جوانبش چیره است، همین امر سبب شده‌است که فعل‌های خنثایی چون است و بود و بُود و گشت و گردید و آمد و شد (فعل‌های رابط) که بیانگر حالت یا ویژگی خاص هستند و جنبه توصیفی و اخباری دارند و فضا سازی و نمایش زمان و مکان و حالت و ویژگی با آن‌ها بیشتر و قوی‌تر انجام می‌گیرد، بیشتر از سایر افعال لازم به‌کارگرفته شوند تا حال و هوای داستان را به‌خوبی منعکس نمایند و نقش آموزش را ایفا کنند. در میان فعل‌های لازم، است و «هست» با ۶۰ بسامد و «آمد و شد و بود» جمعا با ۱۱۶ بسامد، بیشتر از سایر افعال لازم تکرار شده و با جمله‌های خبری، وظیفه اطلاع‌رسانی و بیان احوال و ویژگی‌ها را بر عهده گرفته‌اند. باید در نظر داشت که تفاوت و گوناگونی افعال لازم به عدد ۵۰ نیز نمی‌رسد؛ ولی تکرار آنها بسیار زیاد است و چون نه از افعال ذهنی (مثل دانستن و فهمیدن) و نه از افعال عملگرا (مثل برد، برداشت، آورد)، محسوب می‌شوند به شکلی خنثی، تنها اطلاع‌رسانی را بر عهده دارند و تا حدودی، از بی‌طرف‌بودن متن و راوی خبر می‌دهند؛ نشانی از الزام و تحذیر صریح هم در آن‌ها دیده نمی‌شود و این نکته با مخاطب این متن ارتباط پیدا می‌کند که امیر غوری است و نباید به کلام و پند صریح نویسنده آزرده شود بلکه تنها از طریق تمثیل و اشارت و اخبار غیرمستقیم است که متن و نویسنده، مخاطب را قانع می‌کند که به این شیوه عمل کند و به دیده تحسین در آن بنگرد. از طرف دیگر می‌دانیم که

قصه و حکایت، خیلی بیشتر از پند و نصیحت صریح و آموزش مستقیم بر نفوس بشری اثر می‌گذارد و بر او کارگر می‌افتد. جدول بسامد افعال لازم در چهارمقاله:

است و هست	بود و بُود	شد	آمد	رفتیم	گردد	نشستند	رسیدند	باید و شاید	گرداناد	باد
۶۰	۴۴	۳۶	۳۶	۲۰	۱۱	۱۱	۱۱	۸	۱	۱

از میان افعال متعدی، فعل گفت بیشترین بسامد را دارد و چنین به نظر می‌رسد که باینکه این متن روایی و حکایت‌های متعدد آن، گفت‌وگومحور نیست؛ اما متن قصد داشته‌است با استفاده از گفت‌وگو، داستان را پیش ببرد و در شیوه بیان و انتخاب راوی و زاویه دید، تنوع ایجاد کند. به همین خاطر است که فضا و مکان قصه‌های چهارمقاله، ملموس‌تر و زنده‌تر و شخصیت‌ها نیز واقعی‌تر می‌نمایند. فعل می‌فرماید با تمام اشتقاق‌هایش نیز که با بسامد ۱۲ در بخش‌های مختلف متن به کار رفته‌است شکل ادب‌ورانه‌ای از فعل گفت است، به نظر می‌رسد پرتکرارترین کلمه در این متن باشد.

کثرت کاربرد دو فعل دیدیم و آوردیم نیز بر حسی شدن و ملموس گشتن و واقع‌نمایی داستان‌ها اثر گذاشته‌اند. اوج کوشش مؤلف برای واقعی و ناگزیر جلوه‌دادن اهمیت دبیران، شاعران، منجمان و طبیبان، در دو باب دبیری و طبابت دیده می‌شود. ارادت نویسنده به فردوسی و پاکی عمل و اعتقاد او با نشان دادن پشیمانی محمود غزنوی به وقوع می‌پیوندد و اندک‌بودن حمایت نویسنده (نظامی عروضی) از شاعران را می‌نمایاند؛ اما قصه‌های بخش نجوم، چندان پیام مطلوبی ندارد و به نظر می‌رسد که نویسنده با آنان (منجمان) سر ستیز و جنگ داشته‌است که جنون و عتّه (دیوانگی) را از ویژگی‌های اساسی آنان برشمرده‌است (نک. نظامی عروضی، ۱۳۸۲: ۷۶ و ۶۲). جدول بسامد افعال متعدی:

گفت+ می‌فرماید	آوردیم	دیدیم	خوانند	ببرد	کند و کرد	بخشید	نتواند رسید
۱۲+۵۸	۱۳	۱۳	۱۱	۸	۷	۵	۴

وجود ۵۲ فعل پیشوندی با پیشوندهای (بر: ۱۶، در: ۱۳، فرو: ۸، ، باز: ۶، بای زینت: ۴ مورد، با بسامد ترتیبی) در برابر ۱۲۰ فعل لازم و متعدی ساده و ۱۶۰ فعل مرکب با پایه فعل فارسی و عربی، نشان از کم‌فعالیت بودن فعل‌های پیشوندی و پیشوندهای فعلی دارد در حالی که افعال مرکبی که با فعل کرد و پایه فعل عربی (گروه اسمی یا وصفی استقراضی) که با فعل اصلی درآمیخته می‌شوند و سبب تغییر معنای واژگانی آن کلمه می‌گردند (نک. مشکوه‌الدینی، ۱۳۸۸:

۸۷)، خبر از بالا گرفتن کاربرد فعل مرکب دارد که با بسامد ۱۶۰ بیشترین کاربرد را به خود اختصاص داده‌اند. کمترین تکرار مربوط به بای زینت یا تأکید است که با چهار مورد در پایین‌ترین حد ایستاده‌است و خبر از کم‌شدن کاربرد این پیشوند و نیز دیگر پیشوندها دارد. در افعال مرکب فعل کرد با ۶۰ همکرد و پایه فعلی عربی و ۱۴ پایه فعلی فارسی (آغاز، درست، آگاه، روی، بسیج، همراه، داغ، باور، برهنه، مراغه، شبیخون، نامزد، سره، بسنده) که برابر با یک‌چهارم پایه فعل‌های عربی است، بیشترین تعداد فعل مرکب را دارد. کثرت فعل‌های مرکب و افزونی تعداد پایه‌فعل‌های عربی و نیز واژگان عربی دیگر، نشان سبک به حساب می‌آیند و نشان می‌دهند که تمایل به کاربرست عناصر قرضی در ساخت زبان فارسی غلبه یافته‌است. این پایه‌های اسمی، اغلب از مصادر عربی هستند و به نظر می‌رسد که گاهی به تنهایی می‌توانند جانشین یک جمله فارسی شوند.

هرچند که برسیاق مشت نمونه خروار، حکایت‌های ۵۰۴ هر باب و تنها حکایت مقدمه بررسی شده‌اند، با استقرا می‌توان ادعا کرد که در چهارمقاله، بسامد کاربرد افعال مرکب و متعدی بسیار بیشتر از افعال لازم است و گستردگی کاربرد گروه‌های قیدی و وصفی سبب شده‌است که جمله‌های ساده گسترده و نیز جمله‌های مرکب ناهمپایه، به‌طور قابل ملاحظه‌ای بیشتر از جمله‌های ساده مستقل باشد چراکه مؤلف به قصد فضاسازی و تبیین بیشتر صحنه و شخصیت‌ها برای خواننده، و همراه کردن او با خود و اثرگذاری بر او، «قیدها و صفت‌ها را به فراوانی به‌کار برده‌است تا بازنمایی صریح و واقعی داشته باشد» (نوری و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۵۲) و همین جهت‌گیری، علاوه بر گسترده کردن جمله‌های ساده، سبب شده‌است که تعداد جمله‌های مرکبی که بندهای قیدی و وصفی مؤول دارند افزوده شوند و تعدادشان فزون‌تر از جمله‌های ساده مستقل گردد. شاید بتوان با تقریب، نسبت آنها را به یکدیگر، یک به دو در نظر گرفت.

۵- گروه‌های وصفی

گروه‌های وصفی، اسم و وابسته‌های آن را مقید می‌کنند. صفت‌ها و گروه‌های وصفی به شکل پسین و پیشین، و مفرد و جمله در متن چهارمقاله به‌کار رفته‌اند؛ البته پیوستگی گروه‌های قیدی و وصفی به یکدیگر و قید واقع شدن اغلب صفت‌ها و کاربرد آنها از عواملی است که سبب کثرت قیدهای مشترک در کنار قیدهای مختص چهارمقاله شده‌است. در کلمات صفت‌واقع شده و استقراضی از عربی، ساخت صرفی اسم فاعل، اسم مفعول (صفت فاعلی و

مفعولی) بیشتر از ساخت‌های دیگر دیده می‌شود. جمله‌های عربی نیز اغلب دعایی هستند و با متن پیوند نحوی دارند.

معطوف کردن و پشت سرهم آوردن گروه‌های وصفی و نیز بندهای وابسته مؤول به صفت که به یکدیگر معطوف شده باشند در متن چهارمقاله آمده‌است. در این نمونه، بندهای وابسته، همگی همپایه و معطوف به هم و دارای ارزش دستوری یکسان هستند (نک. باطنی، ۱۳۸۶: ۶۴) و تأویل به صفت می‌شوند و گروه اسمی (امیرعلی فرامرز) را توصیف می‌کنند:

در آن دلتنگی، به نزد امیرعلی فرامرز رفتم که پادشاه‌زاده بود و شعردوست [بود] و ندیم خاص سلطان بود و داماد او [بود] (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۵۷). در این نمونه‌ها که بیان جزئیات و فضا سازی قصد اصلی نویسنده بوده‌است بندها و جمله‌های مؤول به صفت و معطوف به همدیگر نیز آمده‌است:

و هیچ ناقص‌تر از خراطین نیست و او کرمه است سرخ که اندر گل جوی بود و او را گل‌خواره خوانند و در ماورالنهر زغار کرمه گویند (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۲۴). در این مثال، او کرمه است سرخ، خراطین را وصف می‌کند و سه جمله ناقص و بندهای موصولی مشخص‌شده بعدی، معطوف به هم هستند و همگی تأویل به صفت می‌شوند و نقش وصفی دارند و کلمه کرمه را توصیف می‌کنند. پیداست که کاربست جمله‌های وصفی در این عبارت، آن را به شدت گسترده و طولانی کرده و به جمله مرکب ناهمپایه بدل کرده‌است. گاهی نیز معطوف کردن گروه‌های وصفی به همدیگر، سبب گسترده شدن جمله ساده گشته و آن را طولانی و با جزئیات فراوان ساخته‌است: خواجه عمید اسعد، مردی فاضل بود و شعردوست (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۵۳).

گاه نیز گروه حرف‌اضافه‌دار، کار صفت را انجام می‌دهد و اسم یا جانشین اسمی را توصیف می‌کند. در این نمونه «با ساخت خاصه»، گروه حرف اضافه‌داری است که صفت واقع شده‌است. دو کلمه پوشیدنی و گستردنی نیز صفت‌های معطوف و همپایه‌اند:

فرخی را اسب با ساخت خاصه فرمود و دو خیمه و سه استر و پنج سر برده و جامه پوشیدنی و گستردنی (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۵۶).

کثرت صفات فاعلی و مفعولی و نسبی عربی در چهارمقاله، علاوه‌بر جملات عربی که در ساخت نحوی جمله‌های فارسی که همچون صفت یا بند وابسته عمل می‌کنند، نشان از حرکت زبان به سوی استقراض واژه‌ها و جمله‌های دعایی عربی دارد که سبب تفاوت این نثر از نثر دوره

گذشته می‌شود هرچند که ابیات و امثال و شواهد شعری و نثری از عربی به اندازه فراوانی شواهد فارسی نیست؛ ولی بسامد آنها به گونه‌ای است که نمی‌توان وجودشان را نادیده گرفت. پیداست که غلبه گروه‌های وصفی که به هدف بیان جزئیات یا فضا سازی و تبیین و تشریح به کار برده می‌شوند نثر را از ایجاز دور می‌کنند.

جمله‌های مرکب با بندهای مؤول به صفت مشخص شده به شکل ایرانیک
دین و ملک دو برادرهمزادند که در شکل و معنی از یک دیگر هیچ زیادت و نقصان ندارند (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۲۶).
لابد وی را نائبان بایند که به اطراف عالم این نوبت همی‌دارند (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۲۶).
خدم حشم و عمال او بیشتر آن مذهب داشتند که او داشت (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۳۴).
آن واقعه را بر صفتی شرح کردن که سنگ را بر ایشان گریستن آمد (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۳۵).
با آن باقی که بماند بسازد (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۵۷).
آنچه ممکن بود به جای آورد (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۸۷).

در نمونه‌های زیر، به ترتیب صفت‌های نسبی؛ اسم فاعل و صفت مشببه عربی؛ صفت مبهم و صفت شمارشی آمده‌است:

و از عالم نبات، خوردنی و پوشیدنی و گستردنی ساخت (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۲۵).
این چهار عمل شاق و علم شریف از علم حکمت است (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۲۷).
در خصوصت که میان فلان و بهمان بود قاضی پانصد دینار بستد (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۳۴).
یک ماه و دو ماه مقام کنند و بی‌حصول مقصود بازگردند (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۳۵).
اول حیوان اوست و آخر نسناس و او حیوانی است که به بیابان ترکستان باشد. (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۲۴).
هرچه کم دارد ناقص بود چنانکه مور که چشم ندارد و ماری که گوش ندارد و او را مار کر خوانند (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۲۴).
قاضی بود به قم که صاحب را در نسک و تقوای او اعتقادی بود راسخ و یک‌یک برخلاف این از وی خبر می‌دادند (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۳۴).
این جوان در فلان محلت و در فلان کوی و در فلان سرای بر دختری فلان و فلان نام عاشق است (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۹۰).
جوانی دید به غایت خوب‌روی و متناسب اعضا، خط اثرکرده و زار افتاده (ن.ع.س، ۱۳۸۲:۹۰).
پدر من مردی جلد و شهیم بود و در این صناعت مرزوق و خداوند جهان سلطان شهید البارسلان را در حق وی اعتقادی بود (همان ۵۷).

از ۳۶ صفت نسبی به‌کاربرده‌شده در متن، تنها ۱۷ تا فارسی است (نجومی، غریزی، مسیحی، عراقی، دنیاوی، طبیعی، عدلی، کلی در برابر نشابوری، جاودانی، مَه‌ری، جامگی، دیوانیگ، دیری، رازی و...).

نویسنده، صفت‌های سنجشی (گران‌تر، قوی‌تر، مبارک‌تر و شریف‌ترین) و صفات مبهم (چند، همه، هر، هیچ) و صفات اشاری (این، آن، همین، همان، چنین و چنان) و صفات پرسشی (چه، کدام) و صفات شمارشی (یک، دو، سه، چهار و...) و صفات ترتیبی (نخستین و اول) را به‌کار برده‌است.

از نظر ساخت‌واژی صفات ساده، مشتق، مرکب و مشتق مرکب را (با بسامد ۳۰ مورد) دارد:

صفات ساده	صفات مشتق	صفات مرکب	صفات مشتق مرکب
نیکو، خوش، تمام، تر، گستاخ، عذب، سخت، زرد، بزرگ، ستبر، دراز، دیگر، بلند، جلد، کسوب	همزاد، بی‌نظیر، استادانه، بی‌اندام، زنده، مرده، خردمند، دبیر، میانگین، بیمار، پیوسته، بشکوه، خواجه	روی سپید، پای سپید، حکیم‌طبع، فاضل‌دوست، سخت‌بزرگ، فلان اسب، فلان نام، صاحب کافی	هزارچشمه، ناجوانمرد، درهم‌نشسته، بزرگامردا، پادشاه‌زاده

صفات‌های استقرایی از عربی، در این متن نیز کم نیستند و بالغ بر ۷۰ مورد می‌شوند:

صفات مفعولی	صفات فاعلی	افعال تفضیل و صیغه مبالغه
مقصود، مرزوق، مولود، مجنون، محقق، معلوم، مقصود، معروف، مامون، منغص، مضمون، محمود، مبارک، معشوق، معظّم، متعجب، متغیر	قاصی، دانی، عاقل، جاهل، نائب، سائس، قاهر، شاعر، شاق، صاحب، قاهر، طالع، فاتر، افاضل و امثال، قاطع، عاشق، حادث، کافی، راسخ، فاضل، خاصه، حاصل، حاضر، حریف، امیر، ندیم، شهید، دلیل، حکیم، طبیب، شریف، عظیم، حزین، قریب، مهیب، صریح، غریب، منجم، مستنکر، مقبل، مشکل، مقری، مستظهر، متفکر، منکر	اجل، افضل، اکمل، حداد، عجوزه

بسامد صفات و کلمات عربی نسبت به واژگان فارسی، نشان می‌دهد که کاربرد واژه‌های عربی به‌خصوص صفات‌ها و مصادر رو به فزونی گذاشته‌است هرچند که هنوز نتوانسته بر

صفات گوناگون زبان فارسی غلبه پیدا کند؛ ولی اسلوب سخن را با گرایش عربی، از سادگی به سوی گسترده شده و اطناب و کاریست واژگان بیگانه سوق داده‌است.

اگر شاخص‌ها را بتوانیم در محدوده صفات یا زیرمجموعه آن‌ها به حساب بیاوریم، باید بگوییم که به دلیل داشتن مخاطب درباری و ادب‌ورزی نویسنده شاخص‌هایی چون سلطان، خواجه، امیر، خواجه بزرگ، یمین‌الدوله و ... در این متن به تعداد قابل توجهی به کار رفته‌اند. شاخص‌ها ابزاری برای برجسته‌سازی زبان در جهت خدمت به حاکمیت می‌توانند قرار بگیرند و وابستگی نویسنده خود را به قدرت نشان دهند (نک. کاظمی، نجفی، ۱۳۹۹: ۱۴۹).

برآورد کلی از متن این است که صفات با ساخت‌های واژگانی (ساده، مشتق، مرکب و مشتق مرکب) و به شکل پیشین (مبهم، پرسشی، ترتیبی، تعجبی و اشاره‌ای) و پسین (بیانی- سرخ، فاعلی- شعرشناس، سنجشی- مهتر، مفعولی- در هم نشسته و نسبی- نشابوری) از زبان فارسی و نیز از عربی (نجومی، مقصور، حاصل، افضل، حداد) در این متن به کار برده شده‌اند. چون «میزان و بسامد کاربرد صفت‌ها با هنجارگریزی و دخل و تصرف در زبان و جمله همراه است، زمینه‌ای برای تغییر سبک یا ایجاد سبک فردی و خاص قرار می‌گیرد» (کردبیچ و همکاران، ۱۳۹، ۴۱).

۶- گروه‌های قیدی

برخلاف صفت‌ها که وابسته به اسم‌ها یا جانشینان اسم‌ها می‌شوند و از طریق آن وابسته به فعل می‌گردند، گروه‌های قیدی از گروه‌های وابسته به فعل هستند و اغلب ابهامی را از فعل برطرف می‌کنند هرچند که «تعریف‌ها در مورد قید گوناگون و دارای ضعف و قوت هستند» (بساق‌زاده، ۱۳۸۵: ۸۱-۹۹). تعداد قیدهای اختصاصی (بی‌علامت) زیاد نیست (باطنی، ۱۳۸۶: ۱۷۵). ولی از آنجاکه اغلب صفت‌ها می‌توانند با تغییر طبقه دستوری، در دسته گروه‌های قیدی به کار گرفته شوند (همان: ۱۷۶)، سبب می‌شود که فراوانی قابل ملاحظه‌ای داشته باشند. «کلمات تنوین دار و جار و مجرورهای (فی‌الجمله) که از عربی وارد فارسی شده‌اند ازجمله قیدهای مختص هستند» (آذرتاش، ۱۳۶۷: ۱؛ و نیز اسماعیلی طاهری، ۱۳۹۵: ۴۲) که امروزه به تعداد زیاد به کار برده می‌شوند و شاید کمتر بند یا پاراگرافی و صفحه‌ای از متون فارسی بتوان یافت که یک یا چند تا از این قیدهای مختص در آن نیامده باشد. باید گفت که گروه‌ها و جمله‌های قیدی چهارمقاله از گروه‌ها و جمله‌های وصفی بیشتر هستند؛ ولی نکته اینجاست که گروه‌ها و بندهای مؤول به قید، رکن اصلی گستردگی جمله‌های چهارمقاله هستند. می‌توان از علل

گسترده کردن جمله با قیدها و صفت‌ها در متون نثر به موارد زیر اشاره کرد و بر آن بود که نظامی عروضی سمرقندی، برای بهبود کار و متن خویش از تمام موارد زیر برخوردار شده‌است و پیداست که «گروه‌های قیدی و وصفی جایگاه ویژه‌ای در شکل‌گیری تمام این موارد دارند» (مبارک، لک، ۱۴۰۱: ۲۶۱).

۱. پرداختن به جزئیات که لازمه قصه‌گویی و قراردادن مخاطب در حال و هوای داستان است.

۲. آوردن قید و صفت‌ها و جمله‌ها قیدی، مصدری و وصفی همپایه که فضا سازی و تصویرگری متن را ممکن می‌سازند.

دو مورد بالا علاوه بر القای دانای کل بودن نویسنده، شکل خاصی به جنبه ادبی و زبانی و فکری متن می‌دهند.

در این نمونه از چهارمقاله که در آن به توصیف فرخی پرداخته شده‌است نویسنده برای اینکه بتواند به‌خوبی شکل و شمایل و او را به تصویر بکشد به فراوانی از قیدها و صفت‌ها استفاده کرده‌است:

شعر فرخی را دید تر و عذب، خوش و استادانه، فرخی را دید سگزی بی‌اند/م، جبه‌ای پیش و پس چاک، پوشیده، دستاری بزرگ سگزی‌وار در سر، پای و کفش بس ناخوش، و شعری در آسمان هفتم.

۷- گروه‌های قیدی و جمله‌های مؤول به قید

غلبه جمله‌های مرکب در چهارمقاله، به همراه کاربست فعل‌های متعدی چون گفت و شنید که در ساخت نحوی جمله‌های مرکب حضور چشمگیری دارند، نشانگر کاربرد جمله‌های مرکب چند بندی و گسترده و ارجحیت استفاده از آن‌ها به جای جمله‌های ساده و کوتاه است. هرچند که این تغییر هنوز به اطناب و اسهاب کشیده نشده‌است؛ ولی دیگر از ایجاز هم خبری نیست و مساوات و فضا سازی با گروه‌ها و جمله‌های قیدی و وصفی که لازمه روایت و قصه هستند، شکل قوی‌تری به خود گرفته‌اند. باید گفت که یکی از قیدهای پرتکرار، آوردن صفت برای قید (سخت بزرگ، عظیم مستنکر، عظیم شگرف، بغایت نیکو، هزار شدت) است که جزء ویژگی سبکی این دوره به حساب می‌آید. نباید فراموش کرد که قیدهای همپایه این متن نیز از شیوع و فراوانی زیادی برخوردارند. نمونه برای گروه‌های قیدی همپایه و سه مورد برای جمله‌های قیدی همپایه (به‌ترتیب):

«لمغان شهری است از دیار سند، از اعمال غزنین، و امروز میان ایشان و کفار، کوهی بلند است و پیوسته خائف باشند از تاختن و شبیخون کفار» (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۳۵).
پیداست که این جمله‌های با فعل لازم، با قیدها گسترده شده‌اند.

پدر من امیرالشعرا برهانی، در اول دولت ملک‌شاه، به شهر قزوین، از عالم فنا، به عالم بقا، تحویل کرد و در آن قطعه، سخت معروف است، مرا به ملک‌شاه سپرد (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۵۷).
و بعد از آن، به سالها، در هری، به بازار عطاران، بر دکان مَقری حداد طبیب، با جماعتی از اهل فضل، نشسته بودیم (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۳۵).
چون به کنار جیحون رسید و [چون] جیحون بدید، گفت: من در کشتی نشستیم (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۸۶).

دو جمله مؤول به قید و وابسته به گفت هستند.
ما ترسیدیم که چون از آب بگذریم و [چون] تو را بگشاییم با ما خصومت کنی (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۸۷).

این سه جمله قیده‌های زمان و علت ترسیدن هستند.
و چون به خانه رسیدم [و چون] این خبر بشنیدم از وی سوال کردم که به چه دلیل گفتی و از کدام خانه حکم کردی (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۷۴)؟

هر دو جمله نخست عبارت بالا مؤول به قید زمان برای سوال کردم هستند.
او را طلب کنید تا معالجت کند که دست از دست مبارک‌تر باشد (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۹۰).
معالجت بیان علت طلب و مبارک‌بودن بیان علت معالجت کردن هستند.
چنان ساخت که ناگاه او را بگرفت و ببست و به حصار فرستاد (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۶۰).
این سه جمله مشخص‌شده، تأویل به مصدر می‌شوند؛ ولی چون بدل برای کلمه چنان هستند که نقش قید را دارد، به تبعیت نقش قید را می‌پذیرند.
کلمات عربی لیلاً و نهراً، سراً و چهاراً قیده‌های تنوین دار عربی هستند. الحق و فی الجملة نیز قید تأکید و تلخیص هستند.

جملات عربی به‌کاربرده‌شده در این متن عبارت‌اند از: بمنه و کرمه، بمنه و فضله، بمنه و جوده، [نوشت:] الخراج خُراج اداوه دوائه، [بنوشت:] بسم الله الرحمن الرحيم، ايها القاضي بقم، قد عزلناك فقم، رضى الله عنه، الدين و الملك توامان، [خداوند] عزّ و جلّ [می‌فرماید:] اطيعوا الله و الرسول و اولى الامر منكم، انارالله برهانه، تبارک و تعالی، اطال الله بقائه و والسلام که

برخی از آنها جمله‌دعایی‌اند و برخی «دیگر ارتباط کامل با ساخت نحوی متن داشتند و مثلاً قید یا مفعول فعل بنوشت یا گفت قرار می‌گرفتند» (شکری و همکاران، ۱۳۹۸: ۷۹).

قیدهای مختص	هرآینه، همانا، هرگز، هنوز، لابد، اما، کجا، چگونه، مگر، هم، نیز
قیدهای مشترک	
صفت فارسی	برهنه‌سر، گردان‌گردان، هرچه نیکوتر، برهنه تن، یک‌یک، خوش طبع-افزون، سخت، نیکو، مست، راست، همه، خوش، زیر، باز، تر-شادان، شادمانه، ایستاده، جاودانه، بیشتر، پیوسته، بی‌برگ
صفت‌های عربی	حیران، فاتر، عظیم، متنکر، متفکر، جمله، این قدر، مصاف اندر مصاف، تا غایت، تمام، بغایت، به اختیار
حرف اضافه با گروه اسمی	میان ایشان، بی‌برگ، به نزدیک، به طلوع آفتاب، در برابر، تا به سر زانو، به زیان، از این محلت، به اختیار، از چند نوع، قضا را، در پیش، در این دو سال، از آن روز باز، به کم از این، به خانه، به مرو (در، به، چون، از، بر، با، ب، تا)
اسم زمان	سر سال، آفتاب زرد، سال پار، پیوسته، روزی، از آن روز باز، وقت صبحدم، حالی، روز، امروز، روزی، شبی، سوم سال، یک شب، هزار من
اسم مکان	نزدیک، پیش، میان، تا سر زانو، آنجا، اینجا، آن سو، این سو، بر بالای ریگی، به خانه، به مرو
کلمات مکرر	گردان‌گردان، یک‌یک، قطار اندر قطار

قیدهای به‌کاررفته در چهارمقاله از نظر ساختمانی به ساده، مشتق و مرکب تقسیم می‌شوند:

ساده	اما، هرگز، بعد، قبل، چند، بیرون، پیش، پس، بسیار، جمله، عظیم، راست، سخت، روز، تمام
مشتق	ایستاده، بزیان، نزدیک، چندین، چنان، گرمگاه، به نزد، پیشین، قضا را، به‌اختیار، شبی، امروز، تا غایت، بی‌برگ
مرکب	هم‌چنین، هزارمن، آفتاب‌زرد، سر سال، این‌قدر، چنان‌که، نماز دیگر، نماز پیشین، همان ساعت، چهل فرسنگ
مشتق مرکب	در برابر، تا به سر زانو، هرچه نیکوتر، به سبب ایشان، یک باری، بعد از این، واویلاکنان، وقت صبحدم، قطار اندر قطار، به طلوع آفتاب، از چند نوع، در این دو سال، بسیاری جا، به کم از این، افزون از این، مصاف اندر مصاف، گردان‌گردان، یک باری (ناگهان)، از این محلت

به نظر می‌رسد که بسامد گروه‌های و جمله‌های قیدی در کنار جمله‌ها و گروه‌های وصفی، چنان زیاد است که سبب غلبه آن‌ها بر دیگر مقولات زبان شده‌است به نحوی که می‌توان گفت بیش از نیمی از لغات و کلمات و جمله‌های متن چهارمقاله قیدها و صفت‌ها هستند.

گروه قیدی ساده: و امیر داد را صریح، دشنام دادی. زود دستار از سر بگرفت. خواجه احمد حسن هم لطفی کرد. کیفیت این معالجه، البته بازگوید. فی‌الجمله در دیوانگی او هیچ اشکالی نبود.

گروه قیدی با حرف اضافه (علامت‌دار): در این دو سال اهل لمغان توانگر شدند. چون آب یکی ترانه از من بشنید. او به اختیار خویش با آن هر دو سگ جنگ کرد. با فرحی قوی و بشاشتی تمام بازگشتند. بسیار بر چپ و راست و از هر طرف دوانید. وصف داغگاه کن تا تو را [به] پیش امیر ببرم. و از ایشان بسلامت بجست. از آن روز باز، این کلمه را بر دلها نویسند. کارش بدانجا رسید که تا بیست غلام زرین کمر، از پس او نشستندی.

دو گروه قیدی پیش و پس از فعل: پس در عالم انسان، هیچ و رای او نبود. بامداد در پیش خواجه عمید اسعد آمد. از اینهمه فراغتی دارند لیلا و نهارا. و به بلخ به خدمت سلطان آمدند. امیر داد او را دو سگ غوری فرستاد سخت بزرگ و مهیب. قصیده‌ای پرداخت سخت نیکو (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۷۴). ولی قیده‌های پس از فعل خیلی کمتر است از قیده‌های درون جمله و به نظر می‌رسد که کاربرد قیده‌های پس از فعل، نسبت به تاریخ بیهقی هم کمتر است.

گروه‌های قیدی همپایه و معطوف به هم: روزی گرمگاه همی رانیدیم بر بالای ریگی، کسی دیدیم، ایستاده، برهنه‌سر و برهنه‌تن، در غایت نکویی، با قدی چون سرو و رویی چون ماه، و مویی دراز و در ما نظاره همی کرد (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۲۵).

گروه قیدی و جمله مؤول به قید: و وی را نائی باید هرآینه تا شرع و سنت او بر پای دارد (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۱۹).

اگر جمله‌های مؤول به قید را نیز بدین مجموعه بیفزاییم می‌توان گفت که قیده‌های به‌کاررفته در چهارمقاله خارج از این موارد نیستند. در این نمونه نیز ده گونه از انواع قید به‌کاررفته‌است؛ مختص و مشترک، حرف اضافه‌دار و با حذف حرف اضافه، ساده و مرکب و مؤول، قبل و بعد از فعل، همپایه و معطوف، زمان و مکان، کیفیت و...:

پس دیگر روز، امیر را، به گرمابه جوی مولیان برد [در] بیرون از سرای، و آن اسب و استر را ساخته و تنگ کشیده بر در گرمابه، گذاشتند. پس ملک را در گرمابه میانگین بنشاند و آب، فاتر بر او همی ریخت و شربتی که کرده بود چاشنی کرد و بدو داد تا بخورد (ن.ع.س، ۱۳۸۲: ۸۷).

۸- نتیجه‌گیری

چهارمقاله که از نظر زبانی کمتر بدان توجه شده‌است، نثری دوگانه دارد. این جستار با توصیف ساخت قیدها و صفت‌های چهارمقاله، زمینه را برای مطالعات تاریخی و تطوری زبان فراهم آورده‌است. به احتمال زیاد، در روزگار نظامی عروضی، امکان تغییر سبک و برجسته‌سازی متن با تصویرسازی یا تغییر در کاربرد فعل و حروف به اندازه قید و صفت وجود نداشته‌است، از همین روی، نویسنده سبک فردی خود را در جنبه فکری با دانانماییدن خود و در جنبه زبانی با افزودن بسامد قیدها و صفت‌ها و با استقراض از واژه‌های عربی و بیان جزئیات و ساختن جملات گسترده و مرکب، و در جنبه ادبی با فضا سازی، متفاوت از سبک مرسل و ساده نموده‌است. از طرفی، هرچند نویسنده سخنی از گفتمان آگاهی و اثرگذاری خود نمی‌گوید، ولی نشانه‌های القای دانایی نویسنده و تعلیمی بودن متن را با بیان جزئیات و در سادگی و روانی آن (برای مخاطب) می‌توان دریافت. تأویل به قید و صفت در بندهای وابسته جمله‌های مرکب بیشتر از تأویل به مصدر است و بندهای مؤول به قید زمان بیشتر از سایر قیدها هستند و بندهای مؤول به صفت، بخش گسترده‌ای از جمله‌های مرکب‌اند. کاربرد فعل‌های متعدی با پایه فعل عربی بسیار بیشتر از فعل‌های لازم هستند و فعل گفت و شنید با بسامد خیلی بیشتری آورده شده و در ساخت جمله‌های مرکب به فراوانی به کار برده شده‌اند. حضور فعل‌های رابط (است، هست، بود، بُود، گشت، گردید، آمد و شد و...) به ترتیب بیش از دیگر فعل‌هاست که با ساخت سه جزئی خبری خود، کاربرد گروه‌های وصفی بیشتری را الزام می‌کنند و محتوای خبری و جنبه تعلیمی داشتن چهارمقاله را آشکار می‌گردانند. لغات استقرای عربی بیشتر از نوع صفت مشبیه، اسم فاعل، اسم مفعول و مصادر هستند که اغلب در نقش قید به کار برده شده‌اند.

منابع

- آذرتاش آذرنوش. قید در دستور زبان عربی، مقالات و بررسی‌ها، ۱۳۶۷؛ (۴۵ و ۴۶): ۲۱-۴۲.
 آفاگل زاده فردوس. تحلیل گفتمان انتقادی. تهران: علمی. ۱۳۹۴.
 احمدسلطانی احمد. دستور زبان گشتاری، تهران: آتیه. ۱۳۷۸.
 اسماعیلی طاهری احسان. دو قالبگی قید در زبان عربی، جستارهای زبانی، ۱۳۹۵؛ (۷): ۶۴-۷۹.
 باطنی محمدرضا. توصیف ساختمان دستوری زبان فارسی، تهران: امیرکبیر. ۱۳۸۶.

بساق‌زاده محمدصادق. قید از دیدگاه دستورنویسان کهن و نو»، *ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناسی*، ۱۳۸۵؛ (۳): ۲۰-۱.

چامسکی نوام. زبان و ذهن، تهران: هرمس. ۱۳۷۸.

شکری محمد، نظری علی، میرزایی‌الحسینی سیدمحمود. بررسی تطبیقی واحدهای زبانی (وصف، صفت و قید عربی با قید فارسی و انگلیسی، *زبان‌پژوهی*، ۱۳۹۸؛ ۱۱(۳۲): ۷۷-۱۰۱.

صادقی اسماعیل. تعریف اسم، صفت و قید در دستورهای سنتی فارسی»، *دانشکده ادبیات شهرکرد*، ۱۳۸۸؛ ۴(۱۴و۱۵): ۳۹-۶۱.

غلامعلی‌زاده خسرو. ساخت زبان فارسی، تهران: احیای کتاب. ۱۳۹۰.

فرشیدورد خسرو. دستور مفصل امروز، تهران: سخن. ۱۳۸۲.

فرشیدورد خسرو. گفتارهایی در دستور زبان فارسی، تهران: امیرکبیر. ۱۳۷۵.

کاظمی مینا، نجفی زهره. تبیین جایگاه صفت در گفتمان مدح»، *فنون ادبی*، ۱۳۹۹؛ ۲(۳): ۱۴۹-۱۶۸.

کردبچه لیلا، آقاحسینی حسین، هاشمی مرتضی. کاربرد صفت در شعر معاصر، *فنون ادبی*، ۱۳۹۶؛ ۹(۲): ۴۱-۶۰.

مارتینه آندره. مبانی زبان‌شناسی عمومی، مترجم هرمز میلانیان، تهران: هرمس. ۱۳۸۷.

مشکوه‌الدینی مهدی. دستور زبان فارسی، واژگان و پیوندهای ساختی، تهران: سمت. ۱۳۸۸.

مبارک وحید، لک مریم. جایگاه قید و بسامد آن در امیرارسلان رومی»، *پژوهش‌های دستوری و بلاغی*، ۱۴۰۱؛ ۱۲(۳۱): ۲۶۱-۲۹۰.

نظامی عروضی سمرقندی نظام‌الدین احمدبن عمر. چهارمقاله یا مجمع النوادر، تهران: جامی. ۱۳۸۲.

نوری روح‌الله، نوری علی، حیدری علی. بلاغت شناختی صفت در شعر حافظ، *پژوهش‌های دستوری و بلاغی*، ۱۴۰۳؛ ۱۴(۲۵): ۱۵۲-۱۶۹.

وحید عرب سیدحسین، ذاکری احمد. تحلیل نقش نحوی قید و صفت در تبیین سبک شاعر، *مطالعات زبان و ادبیات غنایی*، ۱۳۹۹؛ ۱۰(۳۴): ۸۱-۹۵.

وحیدیان کامیار تقی، عمرانی غلامرضا. دستور زبان فارسی(۱)، تهران: سمت. ۱۳۸۵.

هارتمن ه. زبان‌شناسی، در مجموعه مقالات *زبان‌شناسی و ادبیات*، مترجم کورش صفوی، تهران: هرمس. ۱۳۸۶.

هلیدی و حسن. زبان، بافت و متن. ترجمه مجتبی منشی‌زاده و طاهره ایشانی. تهران: علمی. ۱۳۹۳.

Azartash, Azarnoosh. "Adverbs in Arabic Grammar", *Articles and Reviews*, 1988. Volume, No. 45 and 46: 21-42.

Aghagolzadeh, Ferdows. *Critical Discourse Analysis*. Tehran: Elmi. 2015.

Ahmadsoltani, Ahmad. *Grammar of Gesthari*, Tehran: Atieh. 1999.

- Esmaili Taheri, Ehsan. "The Two Forms of Adverbs in the Arabic Language", *Linguistic Research*, 2016. Volume 7, Issue 5: 64-79.
- Batani, Mohammad Reza. *Description of the Grammatical Structure of the Persian Language*, 2007. Vol. 19, Tehran: Amirkabir.
- Chomsky, Noam. *Language and Mind*, 2009. Vol. 4, Tehran: Hermes.
- Basaqzadeh, Mohammad Sadeq. "Adverbs from the Perspective of Ancient and Modern Grammarians", *Mystical and Mythological Literature*, 2006. Volume 2, No. 3: 1-20.
- Shokri, Mohammad; Nazari, Ali; Mirzaei al-Husseini, Seyed Mahmoud. "A Comparative Study of Linguistic Units (Descriptors, Adjectives and Adverbs in Arabic with Persian and English Adverbs)", *Language Research*, 2019. Year 11, Issue 32: 77-101.
- Sadeghi, Esmaeil. "Definition of Nouns, Adjectives and Adverbs in Traditional Persian Grammar", *Faculty of Literature, Shahrekord*, 2009. Year 4, Issue 14-15: 39-61.
- Gholam al-Zadeh, Khosrow. *The Construction of the Persian Language*, Tehran: Revival of the Book. 2011.
- Farshidvard, Khosrow. *Detailed Grammar Today*, Tehran: Sokhan. 2003.
- Farshidvard, Khosrow. *Discourses on Persian Grammar*, Tehran: Amir Kabir. 1996.
- Kazemi, Mina; Najafi, Zohreh. "Explanation of the Position of the Adjective in the Discourse of Praise", *Literary Techniques*, 2010. Year 2, Issue 3: 149-168.
- Kordbecheh, Leila; Aghahosseini, Hossein; Hashemi, Morteza. "The Use of Adjectives in Contemporary Poetry", *Literary Techniques*, 2017. Volume 9, Issue 2: 41-60.
- Martine, André. *Fundamentals of General Linguistics*, Translator: Hormoz Milanian, 2008. Vol. 2, Tehran: Hermes.
- Meshkateddini, Mehdi. *Persian Grammar, Vocabulary and Structural Connections*, Tehran: Samt. 1999.
- Mobarak, Vahid; Lak, Maryam. "The Position of the Adverb and Its Frequency in Amir Arsalan Rumi", *Grammatical and Rhetorical Research*, 2022. Volume 12, Issue 21: 261-290.
- Nizami Aruzi Samarqandi, Nizam al-Din Ahmad ibn Omar. *Chahar Magale*, Majm al-Nawadir, Tehran: Jami. 2003.
- Nouri, Ruhollah; Nouri, Ali; Heydari, Ali. "The Cognitive Rhetoric of Adjectives in Hafez's Poetry", *Grammatical and Rhetorical Research*, 2024. Volume 14, Issue 25: 152-169.
- Vahid Arab, Seyyed Hossein; Zakeri, Ahmad. "Analysis of the Syntactic Role of Adverbs and Adjectives in Explaining the Poet's Style", *Studies in Lyrical Language and Literature*, 2019. Year 10, Issue 34: 81-95.
- Vahidian Kamyar, Taghi; Omrani, Gholamreza. *Persian Grammar* (1), 2006. Vol. 8, Tehran: Samt.

Hartman, H. Linguistics, in Collection of Articles: Linguistics and Literature, Translated by Kourosh Safavi, Tehran: Hermes. 2007.
Hallidi and Hassan. Language, Context and Text. Translated by Mojtaba Monshizadeh and Tahereh Ishani. Tehran: Elmi. 2014.

روش استناد به این مقاله:

مبارک وحید. جایگاه گروه‌های قیدی و وصفی در چهارمقاله نظامی عروضی براساس نظریه مقوله و میزان هلیدی، *زبان فارسی و گویش‌های ایرانی*، ۱۴۰۴، ۲(۲۰): ۲۲۷-۲۴۷. DOI:10.22124/plid.2026.32723.1743

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Language and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

